

บทที่ 2

หลักเกณฑ์การลงรายการส่วนราชการแบบ AACR 2

ความสำคัญของการลงรายการส่วนราชการ

ในการทำบัตรรายการ ข้อความที่ใช้ลงรายการหลักมีสองประเภท ประเภทแรกเป็นชื่อบุคคลผู้ผลิตสารนิเทศตามที่ปรากฏในเอกสาร อีกประเภทหนึ่งเป็นชื่อกลุ่มบุคคล ชื่อหน่วยงาน ส่วนราชการ บริษัทธุรกิจ โครงการและแผนงาน วัด ชื่อของการประชุม ฯลฯ ซึ่งรวมเรียกว่านิติบุคคล เป็นหน่วยงานผู้ผลิตหรือรับผิดชอบการผลิตสารนิเทศนั้น และมีความสำคัญต่อสารนิเทศนั้น เทียบเท่าผู้แต่งบุคคล

ในระยะแรกของการทำบัตรรายการราว ค.ศ. 1841 Sir Anthony Panizzi เป็นผู้ริเริ่มกำหนดการลงรายการหลักที่เป็นชื่อนิติบุคคลและส่วนราชการสำหรับการทำบัตรรายการให้กับ The British Museum (Carpenter 1981: 8) อย่างไรก็ตาม Panizzi มิได้ให้ความสำคัญแก่การลงรายการส่วนราชการเท่าใดนัก เพียงแต่กำหนดไว้คร่าว ๆ ว่า ในกรณีที่ไม่มีชื่อผู้แต่งบุคคลในสารนิเทศ ให้ใช้ชื่อของการรวมกลุ่ม สโมสร สมาคม พรรค นิกาย หรือชื่อใด ๆ ที่ปรากฏในชื่อเรื่องของหนังสือ สามารถนำมาลงรายการเป็นรายการหลักได้ ในกรณีที่ไม่มีชื่อใด ๆ ดังกล่าว ก็สามารถนำเอาชื่อประเทศ ชื่อรัฐ จังหวัด เมือง หรือสถานที่ใด ๆ ที่ปรากฏในชื่อเรื่องของหนังสือมาเป็นรายการหลักได้

จากการศึกษาประวัติการลงรายการนิติบุคคลและส่วนราชการของ Michael Carpenter (1981) พบว่า Charles Coffin Jewett (ค.ศ. 1816-1868) เป็นบุคคลแรกที่ได้กำหนดขอบข่ายและให้คำนิยามของนิติบุคคลและส่วนราชการในการลงรายการหลักไว้อย่างชัดเจน ตามทฤษฎีของ Jewett เห็นว่า ควรให้ความสำคัญต่อผู้แต่งที่เป็นนิติบุคคลและส่วนราชการคล้ายคลึงกับผู้แต่งบุคคล ดังนี้

"...สถานศึกษา สถาบัน สมาคม มหาวิทยาลัย วิทยาลัย สมาคมทางศาสนา ส่วนราชการที่เป็นเทศบาล กลุ่ม ชมรม คณะกรรมการ และคณะของบุคคล ไม่ว่าจะปรากฏในชื่อใด ๆ ก็ตาม จะผลิตสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องหรือไม่ต่อเนื่องก็ตาม หากสิ่งพิมพ์นี้ไม่มีชื่อเรื่อง ให้พิจารณาและจัดให้ชื่อหน่วยงานเหล่านั้น เป็นชื่อผู้แต่งของผลงาน ซึ่งจำหน่ายจ่ายแจกในนามของหน่วยงานนั้น และให้เรียงลำดับชื่อหน่วยงานนั้นเป็นรายการหลัก โดยไม่นับค่านำหน้านาม (article)..."

และในหลักเกณฑ์ข้อแรกของ ALA Cataloging Rules for Author and Title Entries ซึ่งจัดทำโดยสมาคมห้องสมุดอเมริกันใน ค.ศ. 1949 ระบุไว้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยให้ลงรายการบัตรภายใต้ชื่อผู้แต่ง ไม่ว่าจะเป็นผู้แต่งบุคคล หรือผู้แต่งที่เป็นนิติบุคคล รัฐบาล สมาคม สถาบัน และองค์การอื่น ๆ ให้ถือว่าเป็นผู้แต่งของสิ่งพิมพ์ ซึ่งหน่วยงานนั้นเป็นผู้รับผิดชอบ หลักเกณฑ์นี้เป็นที่ยอมรับและนำไปปรับใช้ในห้องสมุดทั่วไป รวมทั้งประเทศไทยด้วย

การลงชื่อส่วนราชการมีความสำคัญในการนำบัตรรายการมากยิ่งขึ้นในยุคการทะลัก-ทลายของข้อมูลข่าวสาร (Information Explosion) เนื่องจากส่วนราชการผลิตสิ่งพิมพ์และสารนิเทศออกมามากมายด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีสมรรถนะสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนราชการต่าง ๆ มีการผลิตทั้งในเรื่องเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของทางราชการ และสาระความรู้ใหม่ ๆ อาทิ ความรู้ด้านเกษตรกรรม การแพทย์ เทคโนโลยี ทั้งนี้ส่วนราชการต่าง ๆ ได้พยายามปรับปรุงทั้งรูปแบบการผลิตและการเผยแพร่ข้อมูลในลักษณะของการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารผ่านห้องสมุดและส่วนราชการอื่น ๆ ไปยังประชาชนของประเทศ

ปัจจุบันรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกตรากฎหมายกำหนดให้สำนักพิมพ์ทุกแห่งทั้งของรัฐและเอกชน ส่งสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นไปยังห้องสมุดแห่งชาติ หรือห้องสมุดของรัฐ พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษในกรณีที่ฝ่าฝืน เช่น การปรับ ในสหรัฐอเมริกา รัฐบาลของมลรัฐแคโรไลนาเหนือผ่านร่างกฎหมายในปี 1979 ให้ส่วนราชการของรัฐส่งสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นไปยังห้องสมุดของรัฐชื่อ The North Carolina State Library อย่างน้อยชื่อเรื่องละ 5 ฉบับ ปัจจุบันปริมาณของสิ่งพิมพ์ดังกล่าวมีปริมาณมากขึ้นจนกระทั่งเกิดปัญหาด้านงบประมาณสำหรับการจัดเก็บและสถานที่จัดเก็บ (Rawan 1991: 71)

เพื่อให้ติดตามสารนิเทศที่มีจำนวนมากมายของส่วนราชการได้ ห้องสมุดในประเทศต่าง ๆ จึงร่วมมือกันกำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นสากลขึ้น นับตั้งแต่การประชุม The International Conference on Cataloguing Principles หรือเรียกโดยย่อว่า Paris Principles ในการประชุมดังกล่าว มีการอภิปรายการกำหนดหลักเกณฑ์การลงรายการผู้แต่งและชื่อเรื่อง ส่วนหนึ่งของการประชุมเป็นการประชุมกลุ่มย่อยเรื่อง การลงรายการนิติบุคคลและส่วนราชการ (Spalding 1980: 195-208) จากการประชุมครั้งนี้ ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดทำหลักเกณฑ์การลงรายการส่วนราชการใน AACR 1 ที่จัดทำขึ้นใน ค.ศ. 1967 ต่อมา มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การลงรายการส่วนราชการอีกครั้งใน ค.ศ. 1978 เรียกว่า AACR2 (1978) และมีการเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การลงรายการส่วนราชการอีกหนึ่งข้อคือ 24.18 ประเภทที่ 4 ใน AACR2 1988 Revision หรือ AACR2 (1988) ซึ่งจัดทำขึ้นใหม่ใน ค.ศ. 1988

เปรียบเทียบความแตกต่างของการลงรายการแบบ AACR 1 และ AACR 2 (1978) ในเฉพาะ ส่วนของการลงรายการส่วนราชการ

โดยภาพรวมทั่วไปของการลงรายการส่วนราชการใน AACR 1 และ AACR 2 (1978) ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก แต่เมื่อนิยามในรายละเอียดปลีกย่อยแล้วมีข้อแตกต่างหลายประการ โดยที่ AACR 2 (1978) มีข้อจำกัดและหลักเกณฑ์พิเศษในการลงรายการมากขึ้น และให้ความสำคัญต่อการลงรายการส่วนราชการมากยิ่งขึ้น

ตามหลักเกณฑ์การลงรายการส่วนราชการใน ALA Cataloging Rules for Author and Title Entries ข้อ 71-72 กำหนดให้ลงรายการส่วนราชการภายใต้ชื่อรัฐบาล และในส่วน of ชื่อส่วนราชการ ต้องเรียงลำดับตามอำนาจหน้าที่ทางการบริหาร หรือสายการบังคับบัญชา บรรณารักษ์ผู้ทำบัตรรายการต้องใช้วิจารณญาณตัดสินใจว่า มีหน่วยงานบริหารใดที่อยู่เหนือกว่านั้นหรือไม่ สามารถค้นได้จากแหล่งอ้างอิงอื่น ๆ คณะบรรณารักษ์ผู้จัดทำ AACR 1 จึงกำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไป (General Rules) ในการทำบัตรรายการสำหรับการลงรายการส่วนราชการไว้ดังนี้ (Maxwell 1989)

"78 หลักเกณฑ์ทั่วไป

A สำหรับนิติบุคคลที่จัดตั้งหรือควบคุมโดยรัฐบาลให้ลงรายการตามหลักเกณฑ์ทั่วไป

60-71...

เมื่อพบว่าชื่อนิติบุคคลที่พบในแหล่งอ้างอิงแตกต่างจากชื่อที่ปรากฏในสิ่งพิมพ์ ให้ลงรายการตามที่ปรากฏในสิ่งพิมพ์..."

แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า บรรณารักษ์ต้องพบกับความยุ่งยาก เนื่องจากหลักเกณฑ์ดังกล่าว เน้นให้พิจารณาอำนาจหน้าที่ทางการบริหารของส่วนราชการ มากกว่าประเภทของชื่อดังนี้

"ส่วนราชการซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็น ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ หรือฝ่ายบริหาร จะถูกจัดให้ลงรายการเป็นรายการรองภายใต้ชื่อรัฐบาล ส่วนราชการอื่น ๆ ให้ลงรายการได้โดยตรง"

เพื่อช่วยให้บรรณารักษ์พิจารณาว่า เป็นส่วนราชการแบบใด คณะบรรณารักษ์จึงจัดทำรายชื่อส่วนราชการ 7 ประเภท (TYPE) ซึ่งสามารถลงรายการได้โดยตรง แต่บรรณารักษ์ก็ต้องพบกับความยุ่งยากยิ่งขึ้นเมื่อคณะบรรณารักษ์กำหนดให้ยกเว้นส่วนราชการที่ชื่อมีคำว่า bureau และ administration กำกับ ให้ลงรายการเป็นรายการรองภายใต้ชื่อรัฐบาล โดยไม่คำนึงถึงอำนาจหน้าที่ และสามารถตัดส่วนราชการที่เหนือกว่าได้ เช่น

"[79]

U.S. Food and Drug Administration. Bureau of Enforcement
ลำดับของส่วนราชการ : Dept. of Health, Education, and Welfare.
Food and Drug Administration
Bureau of Enforcement"

จากปัญหาดังกล่าว คณะบรรณารักษ์ผู้จัดทำ AACR 2 (1988) พยายามหาข้อสรุปของการลงรายการส่วนราชการแบบกว้าง ๆ (Maxwell 1989: 375) เพื่อให้ความสะดวกในการตัดสินใจลงรายการได้ง่ายขึ้น ดังนี้

"...ถ้าส่วนราชการใดมีชื่อที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นที่แน่ใจว่าไม่ซ้ำซ้อนกับชื่อหน่วยงานอื่น ๆ และชื่อไม่มีคำที่กำหนดให้ยกเว้นในประเภทต่าง ๆ ก็สามารถให้ชื่อส่วนราชการนั้นลงรายการได้โดยตรง ส่วนชื่อส่วนราชการใดที่มีไม่ได้ระบุไว้ในประเภทต่าง ๆ ของการลงรายการรอง หรือส่วนราชการที่ชื่อมีลักษณะทั่วไปที่อาจจะซ้ำซ้อนกันกับชื่ออื่น ๆ ได้ จึงจำเป็นที่จะต้องลงรายการเป็นรายการรองภายใต้ชื่อรัฐบาล..."

ในการเปรียบเทียบการลงรายการระหว่าง AACR 1 และ AACR 2 (1978) นี้ มีการวิเคราะห์ไว้ใน "LC Rule Interpretation of AACR 2 1978-1982 Cumulated Edition" (1982: 213) ว่า การลงรายการนิติบุคคลของ AACR 1 และ AACR 2 (1978) มีความแตกต่างกันถึง 7 ประการ และในจำนวนของความแตกต่างนี้ เป็นความแตกต่างของการลงรายการส่วนราชการถึง 6 ประการดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบข้อแตกต่างของการลงรายการส่วนราชการระหว่าง AACR1 และ AACR2 (1978)

AACR 1	AACR 2
<p>1. ให้ลงรายการชื่อส่วนราชการที่เป็นคำเต็ม ถ้าพบว่า เป็นคำย่อให้เปลี่ยนเป็นคำเต็ม เสียก่อน ยกเว้นในกรณีที่คำย่อนั้นขึ้นต้นด้วยตัวอักษรตัวพิมพ์ใหญ่ [62] เช่น</p> <p>American Federation of Labor and Congress of Industrial Organization</p> <p>ไม่ใช่ AFL-CIO</p> <p>Unesco</p> <p>ไม่ใช่ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organizations</p>	<p>1. ถ้าชื่อส่วนราชการที่ปรากฏในแหล่งข้อมูลหลักเป็นคำย่อให้ลงรายการได้ตามที่ปรากฏ [24.2D]</p> <p>AFL-CIO</p> <p>ไม่ใช่ American Federation of Labor and Congress of Industrial Organization</p> <p>Unesco</p> <p>ไม่ใช่ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organizations</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

AACR 1	AACR 2
<p>2. ให้ใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่นระหว่างชื่อส่วนราชการ และคำขยาย [73] เช่น</p> <p>Loyola University, Chicago Loyola University, New Orleans</p> <p>แต่ในกรณีที่เป็นคำขยายชื่อประเทศ รัฐ เมือง ให้ระบุคำภาษาอังกฤษไว้ในวงเล็บ [77] เช่น</p> <p>New York (City) New York (State)</p> <p>และถ้าคำขยายไม่ชัดเจนพอให้เลือกให้คำที่ชัดเจนมากกว่า</p>	<p>2. บรรณารักษ์สามารถเพิ่มคำขยายชื่อส่วนราชการไว้ในวงเล็บ 1 วงเล็บ และถ้ามีคำขยายมากกว่า 1 คำขยาย ให้แยกส่วนด้วยเครื่องหมายกัน 1 ระยะ ทวิภาค และเว้นอีก 1 ระยะ (:) [24.6] เช่น Cork (Ireland)</p> <p>Darmstadt (Germany : Landkreis) Darmstadt (Germany : Regierungsbezirk) New York (N.Y.)</p> <p>และถ้าคำขยายไม่ชัดเจนเพียงพอให้เพิ่มคำขยายได้อีก [24.6C] ดูเพิ่มเติมในข้อ 3</p>
<p>3. จะใช้คำขยายเฉพาะกรณีชื่อส่วนราชการ หรือชื่อรัฐบาลซ้ำซ้อนกับชื่่ออื่นเท่านั้น [73B] เช่น</p> <p>Volchonsk, Russia Volchonsk, Ukraine</p>	<p>3. บรรณารักษ์สามารถเลือกที่จะเพิ่มคำขยายได้ตามความเหมาะสม ไม่ว่าชื่อนั้น ๆ จะซ้ำซ้อนกับชื่่ออื่นหรือไม่ก็ตาม [24.6C] เช่น</p> <p>National Portrait Gallery (U.K.) Chicago (Ill.) City Council Virginia Militia Court-martral (Yancey : 1806)</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

AACR 1	AACR 2
<p>4. ให้ตัดคำนำหน้านามออก แต่ยังให้คงไว้เฉพาะกรณีที่ต้องการรักษาความชัดเจนของชื่อนิติบุคคลหรือส่วนราชการนั้นไว้</p>	<p>4. ให้ตัดคำนำหน้านามออก แต่ยังให้คงไว้เฉพาะกรณีที่เป็นลักษณะเฉพาะของไวยากรณ์ของภาษานั้นกำหนดให้ใช้คำนำหน้าเท่านั้น</p>
<p>5. การลงรายการรอง [78B] กำหนดประเภทต่าง ๆ 7 ประเภทเป็นส่วนราชการที่ลงรายการที่ชื่อส่วนราชการได้โดยตรง ส่วนราชการนอกเหนือจากนี้ต้องลงรายการเป็นรายการรองภายใต้ชื่อรัฐบาลหรือชื่อประเทศ (ทั้งนี้รวมถึงหลักเกณฑ์การลงรายการหน่วยงานที่ไม่ใช่ส่วนราชการตามที่กำหนดไว้อีกส่วนหนึ่ง)</p>	<p>5. การลงรายการรอง [24.18] กำหนดประเภทต่าง ๆ 11 ประเภท แต่เป็นส่วนราชการที่เป็นรายการรอง ภายใต้ชื่อรัฐบาล ส่วนราชการนอกเหนือจากนี้สามารถลงรายการเป็นรายการที่ชื่อส่วนราชการได้โดยตรง [ทั้งนี้รวมถึงหลักเกณฑ์การลงรายการหน่วยงานที่ไม่ใช่ส่วนราชการตามที่กำหนดไว้อีกส่วนหนึ่ง]</p>
<p>6. ใช้ชื่อประเทศนำหน้าชื่อเรื่องแบบฉบับของหนังสือกฎหมาย [101 D] เช่น U.S. Laws, Statutes, etc.</p>	<p>6. ไม่มีการกำหนดให้ใช้คำดังกล่าว แต่ปรากฏในการลงรายการชื่อเรื่องแบบฉบับของหนังสือกฎหมาย [25.15] ดังนี้ United States [Laws, etc.] United States code</p>

หลักเกณฑ์ทั่วไปของการพิจารณาเลือกใช้ชื่อส่วนราชการเป็นรายการหลัก

ในบทที่ 21 การเลือกใช้รายการนิติบุคคลเป็นรายการหลักของ AACR 2 กำหนดไว้ในหลักเกณฑ์ข้อ 21.1B2 หลักเกณฑ์ทั่วไปของการพิจารณาเลือกใช้นิติบุคคลเป็นรายการหลักต้องพิจารณาผลงานที่เกิดขึ้น (Emanating) จากนิติบุคคลหนึ่งแห่งหรือมากกว่า ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้ ให้ลงรายการหลักที่ชื่อนิติบุคคล (AACR 2 1988: 313)

- 1) ผลงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของนิติบุคคลนั้น
หรือ เป็นนโยบาย ระเบียบการปฏิบัติงาน การเงิน และ/หรือ
 การดำเนินงานภายใน
หรือ งานบุคลากร เจ้าหน้าที่ และ/หรือ หมู่มหาชิก (เช่น ทำเนียบนาม)
หรือ ทรัพยากรของนิติบุคคล (เช่น บัญชีทรัพย์สิน รายการวัสดุครุภัณฑ์)
- 2) ผลงานบางประเภทเกี่ยวกับ กฎหมาย รัฐบาล และศาสนา ได้แก่
 กฎหมาย (ดูหลักเกณฑ์ข้อ 21.31)
 ข้อตกลงหรือกฎระเบียบของผู้บริหารที่มีผลบังคับใช้เทียบเท่ากฎหมาย
 (ดูหลักเกณฑ์ข้อ 21.31)
 ระเบียบการบริหารงาน (ดูหลักเกณฑ์ข้อ 21.32)
 รัฐธรรมนูญ (ดูหลักเกณฑ์ข้อ 21.33)
 กฎข้อบังคับของศาล (ดูหลักเกณฑ์ข้อ 21.34)
 สนธิสัญญาต่าง ๆ (ดูหลักเกณฑ์ข้อ 21.35)
 คำพิพากษาของศาล (ดูหลักเกณฑ์ข้อ 21.36)
 คำให้การ หรือคำพิจารณาในด้านนิติบัญญัติ
 นิติวิธีทางศาสนา (เช่น Canon Law)
 คู่มือที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนา (ดูหลักเกณฑ์ข้อ 21.39)
- 3) บันทึกความคิดเห็นโดยรวมของนิติบุคคล (อาทิ รายงานของคณะกรรมการกิจการ
 กรรมการ รวมทั้งแถลงการณ์เกี่ยวกับนโยบายภายนอกของหน่วยงาน)
- 4) รายงานกิจกรรมต่าง ๆ ของการประชุม (เช่น รายงานผลการประชุม เอกสาร
 ประกอบการประชุม) รายงานการสำรวจ (เช่น ผลการสำรวจ รายงานผลการตรวจสอบ)
 หรือรายงานเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือเทศกาลต่าง ๆ (เช่น การแสดงนิทรรศการ งานแสดงสินค้า
 งานฉลองในเทศกาลต่าง ๆ) ซึ่งมีขอบเขตอยู่ภายใต้การให้คำนิยามของคำว่า นิติบุคคล ที่ได้

กล่าวไว้แล้ว (ดูหลักเกณฑ์ข้อ 21.1B1) ทั้งนี้ ชื่อการประชุม การสำรวจ และเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้น จะต้องปรากฏอย่างเด่นชัด ในผลงานที่จะนำมาทำบัตรรายการนั้น

5) สิ่งพิมพ์ วัสดุบันทึกเสียง ภาพยนตร์และเทปโทรทัศน์ อันเป็นผลงานของกิจกรรมโดยส่วนรวมของกลุ่มผู้ปฏิบัติการแสดงกลุ่มหนึ่ง ซึ่งได้ทำหน้าที่อื่น ๆ นอกเหนือจากหน้าที่ด้านการแสดงด้วย (สำหรับนิติบุคคลที่ทำหน้าที่แสดงเพียงอย่างเดียว เช่น ผู้แสดงในวัสดุบันทึกเสียง ดูหลักเกณฑ์ข้อ 21.23)

6) วัสดุประเภทแผนที่ที่นิติบุคคลจัดทำขึ้นนอกเหนือจากนิติบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดพิมพ์ หรือจัดจำหน่าย

ในกรณีที่สงสัยว่า ผลงานนั้นจะจัดอยู่ในหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งดังกล่าวข้างต้นหรือไม่นั้น ให้ถือว่า ไม่เข้ากับหลักเกณฑ์ดังกล่าวและจะไม่ลงรายการที่ชื่อนิติบุคคล

ส่วนในกรณีที่นิติบุคคลมีหน้าที่รับผิดชอบผลงานร่วมกัน (ดูหลักเกณฑ์ข้อ 21.6) และแบ่งความรับผิดชอบ (ดูหลักเกณฑ์ข้อ 21.8 - 21.27) ให้ลงรายการหลักที่ชื่อของนิติบุคคลแรก และทำบัตรเพิ่มให้กับชื่อนิติบุคคลอื่น ตามข้อแนะนำ ในหลักเกณฑ์ข้อ 21.29 - 21.30

เมื่อพิจารณาถึงประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นเป็นที่น่าสังเกตว่า เป็นหลักเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้กับการลงรายการนิติบุคคลประเภทที่เป็นส่วนราชการได้ทุกข้อ ทั้งนี้ผู้ทำบัตรรายการต้องคำนึงถึงเช่นเดียวกันว่า ถ้าสงสัยหรือไม่แน่ใจว่า ผลงานของส่วนราชการนั้น จะจัดอยู่ในขอบข่ายของหลักเกณฑ์ข้างต้นหรือไม่ ให้ผู้ทำบัตรรายการถือว่า ไม่อยู่ในขอบข่ายของหลักเกณฑ์ และจะไม่ลงรายการหลักเกณฑ์ที่ชื่อส่วนราชการ ซึ่งบางกรณีอาจลงรายการหลักที่ชื่อเรื่อง

ปัญหาการเลือกใช้ชื่อส่วนราชการ

นอกจากปัญหาด้านการตัดสินใจที่จะเลือกใช้ชื่อส่วนราชการเป็นรายการหลักแล้ว บรรณารักษ์จะต้องประสบปัญหาการเลือกใช้ชื่อส่วนราชการ ตามที่ Simonton และ McClaskey (1981: 21) สรุปไว้ว่า ในการเลือกใช้ชื่อนิติบุคคลรวมทั้งชื่อส่วนราชการนั้น ชื่อที่พบจะมีรูปแบบต่าง ๆ 5 รูปแบบดังนี้

1. ชื่อส่วนราชการที่ปรากฏในตัวสิ่งพิมพ์
2. ชื่อที่เป็นทางการ (Official name)
3. ชื่อที่เป็นแบบแผน (Conventional name) หรือชื่อที่เป็นที่รู้จักของหน่วยงาน นอกเหนือจากชื่อเป็นทางการ
4. ชื่อที่ปรากฏในแหล่งอ้างอิงอื่น ๆ
5. ชื่อที่เป็นที่รู้จักหรือเป็นที่นิยมใช้ของผู้ใช้บริการห้องสมุด

ด้วยเหตุนี้ บรรณารักษ์จะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของการเลือกใช้หรือปรับเปลี่ยนชื่อส่วนราชการ และจะต้องคอยติดตามการเปลี่ยนชื่อของส่วนราชการต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ในหลักเกณฑ์เบื้องต้นของ AACR 2 กำหนดไว้ดังนี้

1. ให้ใช้ชื่อที่เป็นที่รู้จักหรือเป็นที่นิยมใช้ (Predominant name) ของหน่วยงานนั้น ๆ (24.1) ในบางกรณีอาจจะต้องกำกับด้วยชื่อหน่วยงานที่เหนือกว่า (24.13) ชื่อภูมิศาสตร์ (24.18) หรือชื่อประเทศ
 2. ตัดสินใจเลือกใช้ชื่อที่เป็นที่รู้จักจากข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้
 - 2.1 ชื่อที่กำหนดขึ้นโดยหน่วยงานและใช้ภาษาที่เป็นภาษาราชการของหน่วยงานนั้น
 - 2.2 แหล่งอ้างอิงอื่น ๆ
 3. ถ้าจะต้องปริวรรตชื่อเป็นอักษรโรมัน (Romanization) และให้ใช้แบบแผนเดียวกันโดยตลอด
 4. ในกรณีที่ส่วนราชการมีชื่อมากกว่า 1 ชื่อ หรือเปลี่ยนชื่อให้ใช้ชื่อตามที่ปรากฏในสิ่งพิมพ์

การแบ่งส่วนราชการ ไทยในปัจจุบัน

ในประเทศไทยการแบ่งส่วนราชการ หมายถึง การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการบริหารประเทศ โดยแบ่งออกเป็นส่วนต่าง ๆ และชอยแบ่งแยกหน้าที่ที่ลดหลั่นกันไปตามลำดับ ตั้งแต่ส่วนราชการที่ใหญ่ที่สุด ไปจนถึงส่วนราชการที่เล็กที่สุด ส่วนราชการที่ใหญ่ที่สุด คือ กระทรวง และทบวง แต่ละกระทรวงและทบวงแบ่งออกเป็น กรม หรือหน่วยงานอื่นที่เทียบเท่ากรม กรมแบ่งออกเป็นกอง และกองแบ่งเป็นแผนก หรือแบ่งภายในออกเป็นงานและฝ่าย จนกระทั่งถึง

ส่วนที่เล็กที่สุด คือตำแหน่งที่เป็นกลุ่มหน้าที่ที่มอบหมายให้ผู้ที่ผู้หนึ่งรับผิดชอบ (สมาน รัชสิโยภรณ์ 2521: 7)

สำหรับส่วนราชการไทยในปัจจุบันจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินในส่วนของ การแบ่งส่วนราชการไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ประกาศ ณ วันที่ 19 กันยายน พุทธศักราช 2515 (การแบ่งส่วนราชการและการจัดอัตรากำลังข้าราชการ 2520) มีสาระสำคัญ ดังนี้

ในการจัดระเบียบบริหารราชการไทยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง
- การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค
- การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

1. การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง ประกอบด้วย

- 1.1 สำนักนายกรัฐมนตรี มีฐานะเป็นกระทรวง
- 1.2 กระทรวง
- 1.3 ทบวง สังกัดหรือไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี หรือกระทรวง
- 1.4 กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น แต่มีฐานะเป็นกรม ซึ่งสังกัดหรือไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง

การจัดตั้งกระทรวง ทบวง กรม หรือจะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงประการใด จะต้องตราเป็นพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ส่วนการแบ่งส่วนราชการภายในกรม ออกเป็นกองและแผนก หรือส่วนราชการเทียบเท่ารัฐบาลมีอำนาจดำเนินการได้ โดยเสนอให้รัฐมนตรีพิจารณา และตราเป็นพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการของกรม

ปัจจุบันการบริหารราชการส่วนกลางแบ่งออกเป็นส่วนราชการระดับกระทรวง 13 กระทรวง และ 1 ทบวง คือ ทบวงมหาวิทยาลัย การจัดระเบียบบริหารราชการในระดับกระทรวงโดยทั่วไป ประกอบด้วยสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักงานปลัด กรม และส่วนราชการที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น เช่น สำนักงานปลัดกระทรวงเป็นส่วนราชการระดับกรม

แต่ตำแหน่งปลัดกระทรวงมีฐานะสูงกว่าหัวหน้าส่วนราชการระดับกรม

สำหรับการจัดระเบียบบริหารและการแบ่งส่วนราชการของสำนักนายกรัฐมนตรี มีลักษณะที่ต่างไปจากกระทรวงอื่น ๆ โดยแบ่งออกเป็นสำนักงานต่าง ๆ ที่มีฐานะเท่าเทียม และบางสำนักงานถูกกำหนดให้ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีโดยตรง เช่น สำนักงานประมาณ สำนักงาน ก.พ. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น

2. การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค จัดระเบียบบริหารดังนี้

2.1 จังหวัด เป็นการปกครองส่วนภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุด โดยรวมท้องที่หลาย ๆ อำเภอ ตั้งขึ้นเป็นจังหวัด มีฐานะเป็นนิติบุคคล การตั้ง การเปลี่ยนแปลงเขต การยุบจังหวัด จะต้องตราเป็นพระราชบัญญัติในการจัดระเบียบบริหารราชการของจังหวัด ประกอบด้วย

2.1.1 สำนักงานจังหวัด มีหน้าที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปของจังหวัด

มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชา

2.1.2 ส่วนราชการต่าง ๆ ซึ่งกระทรวง ทบวง ได้จัดตั้งขึ้น มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการของกระทรวง ทบวง กรม นั้น ๆ มีหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดเป็นผู้ปกครองและบังคับบัญชา

2.2 อำเภอ

ในจังหวัดหนึ่ง ๆ มีส่วนราชการบริหารรองจากจังหวัดเรียกว่า อำเภอ การตั้ง การยุบ และการเปลี่ยนแปลงเขตอำเภอ กระทำได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ให้อำนาจคณะรัฐมนตรี ดำเนินการโดยไม่ต้องเสนอสภาผู้แทนราษฎรเหมือนกับการตราเป็นพระราชบัญญัติ การแบ่งส่วนราชการของอำเภอเป็นไปในลักษณะเดียวกับการแบ่งส่วนราชการระดับจังหวัดคือ มีสำนักงานอำเภอ และส่วนราชการต่าง ๆ ที่กระทรวง ทบวง กรม จัดตั้งขึ้นในอำเภอนั้น

3. การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีการจัดระเบียบบริหารราชการ ออกเป็น 4 รูป ดังนี้

3.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด

3.2 เทศบาล

3.3 สุขาภิบาล

3.4 สภาตำบล

ในการจัดระเบียบบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาลและสภาตำบล
เป็นไปตามกฎหมาย มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการและรับผิดชอบต่อสภาจังหวัด

อนึ่ง การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นมีรูปของการบริหารราชการแบบพิเศษที่ควร
พิจารณาด้วย คือ การบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีฐานะคล้ายกับจังหวัดตามกฎหมาย
ว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นเขต และแบ่งเขตออกเป็นแขวง
เหมือนกับการแบ่งเขตจังหวัดออกเป็นอำเภอและตำบล ทั้งนี้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นผู้รับผิดชอบและถือเป็นข้าราชการการเมืองที่มาจาก
การเลือกตั้ง และกรุงเทพมหานคร เป็นส่วนราชการอิสระ

นอกจาก กรุงเทพมหานคร ยังมีส่วนราชการอิสระที่มีฐานะเทียบเท่ากรมอีก 8 แห่ง
(สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2530: 119) ดังนี้

1. ราชบัณฑิตยสถาน
2. สำนักพระราชวัง
3. สำนักราชเลขาธิการ
4. สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
5. สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน
6. สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา
7. ธนาคารแห่งประเทศไทย
8. สำนักงานอัยการสูงสุด (สำนักนายกรัฐมนตรียุค 2534: 238)